

Glava V

Ostale aktivnosti elektronskog poslovanja

deo 3.

Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad

Predmet: Elektronska trgovina

Mikro plaćanja

- Pojavom Interneta i otvaranjem ove mreže za veću trgovinu otvorilo se pitanje kako obezbediti sigurna, pristupačna i pravovremena plaćanja za robu koja se naručuje i čak dostavlja putem ove mreže;
- Plaćanja koja podrazumevaju vrednosti manje od 5 EUR ili USD;
- Neki autori pod mikro plaćanjima podrazumevaju sva plaćanja manja od 10 USD i ističu da se platne kartice slabo koriste za ovakva plaćanja jer je trgovac dužan da banci plati naknadu za transakciju koja ide 25-30 centi plus 2-3% od vrednosti transakcije, što je u slučaju ovakvih transakcija značajna suma;

- Informatičke kompanije su počele da procesiraju Internet plaćanja (Internet Payment Providers – IPP);
- Oni su razvili veliki broj instrumenata plaćanja, koja su isključivo elektronski instrumenti plaćanja i namenjeni su isključivo plaćanju na Internetu;
- **Elektronska (digitalna) gotovina** se razvila među prvim instrumentima za plaćanja na Internetu stimulisana popularnošću gotovinskog plaćanja;
- Jedan od prvih sistema koji je razvijen bio je eCash koji je holandska firma DigiCash razvila 1994. god.

- Ubrzo se javila konkurencija u obliku **NetCash** sistema koji je razvijen na Univerzitetu Južne Kalifornije i koje omogućavao plaćanja do 100 USD, kao i **Milicent** koji je razvila kompanija DEC u svrhu podržavanja Internet plaćanja od samo nekoliko USD;
- Svi ovi sistemi su propali u opštem talasu propasti Internet kompanija;
- **Elektronski novčanik** (Electronic wallet) predstavlja računarski program za izvršenje Internet plaćanja koji je rešio problem različitih sistema i standarda plaćanja (MasterCard Wallet, AOL Wallet);

- Čekovi su dugo bili najznačajniji instrument bezgotovinskog sistema plaćanja, ali počev od druge polovine 20. veka njihova uloga značajno opada pod uticajem platnih kartica;
- **Elektronski čekovi** su elektronske verzije papirnih čekova i za njih važe isti zakonski propisi;
- Elektronski ček sadrži iste informacije kao i papirni ček, a potpis se obavlja primenom tehnologije elektronskog potpisa;
- Prvi razvijeni sistemi čekova su **NetCheque** koji je razvijen na Univerzitetu Južne Kalifornije i **e-cheque** koji je razvila firma BankNet;

- Važan segment u Internet plaćanjima su danas **plaćanja između samih potrošača na Internetu;**
- Bez obzira da li se radi o slanju novca između fizičkih lica, plaćanju na elektronskim aukcijama ili plaćanja u elektronskoj maloprodaji razvijeni su posebni sistemi koji su nezavisni od banaka kao posrednika;
- Prvi ovakav sistem je razvila američka kompanija **PayPal** i podrazumeva da otvorite račun kod ove firme koji treba da napunite inicijalnim sredstvima, preko kartice ili doznakom sredstava sa bankovnog računa;

- U PayPal račun ulazi se sa korisničkim imenom i lozinkom i novac se šalje na adresu e-pošte primaoca;
- On to može uknjižiti na svoj PayPal račun i tako ga čuvati ili ga proslediti na bankovni račun;
- Troškovi transakcije su oko 1USD i naplaćuju se pošiljaocu;
- Specifičan sistem je **Peppercoin** jer kod njega nema inicijalnog učitavanja sredstava na korisnički račun, već tu korisnik unosi podatke sa platne kartice, i oni se koriste kod plaćanja;
- Ključ ovog sistema, kojim se izbegavaju visoki bankarski troškovi, je što se objedinjuje veliki broj transakcija karticama i tek ih onda šalje na realizaciju;

- U većini zemalja Evrope preko polovine svih komercijalnih Internet stranica omogućava plaćanje karticama;
- Najveći broj Internet strana sa prijemom kartica je u Velikoj Britaniji oko 90% dok je najmanji broj u Luksemburgu oko 30%;
- Banke su razvile **Internet platne kartice**, koje se koriste isključivo za plaćanja na Internetu i nude povoljnije naknade i više sigurnosti prilikom korišćenja kartica za plaćanje na Internetu;
- Osnovni problem je veliki potencijalni rizik zloupotreba;

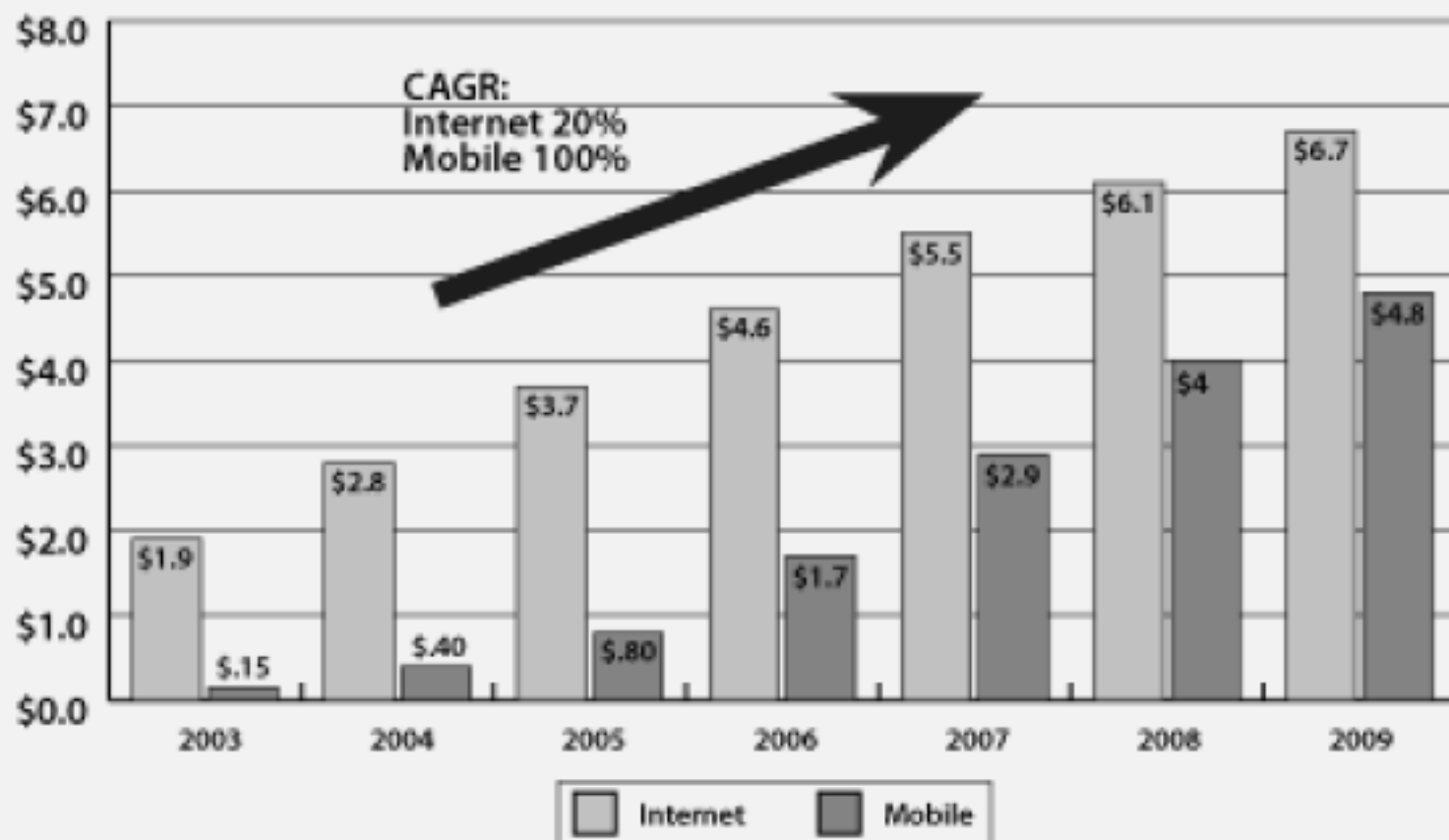
- Platne kartice se na Internetu mogu koristiti na nekoliko načina;
- Najprostije je unošenjem podataka sa kartice na sajtu trgovca, što uključuje sem imena i prezimena korisnika i rok važnosti kartice i trocifreni CVV broj sa poledine kartice koji garantuje da je kartica bila prisutna pri unošenju (kod ovog načina postoji najveći rizik);
- Većinom se danas kartice koriste na Internetu tako što pri kupovini verifikaciju kartice vrši treća strana;

- Jedna od metoda zaštite je obezbeđivanje posebnog korisničkog imena i lozinke kada se kartice koriste na Internetu, kako se ne bi unosio PIN broj koji se koristi kao digitalni potpis u maloprodaji i na bankomatima;
- Sve značajniji promet u oblasti **mikro plaćanja se obalja i putem mobilnog telefona;**

Figure 10. Evolution of Internet and mobile micropayment revenues in the United States

Internet and Mobile "Micropayments" to Grow to Over \$11 Billion in US by 2009

Internet and mobile micropayments revenues, US market (US\$ in billions)

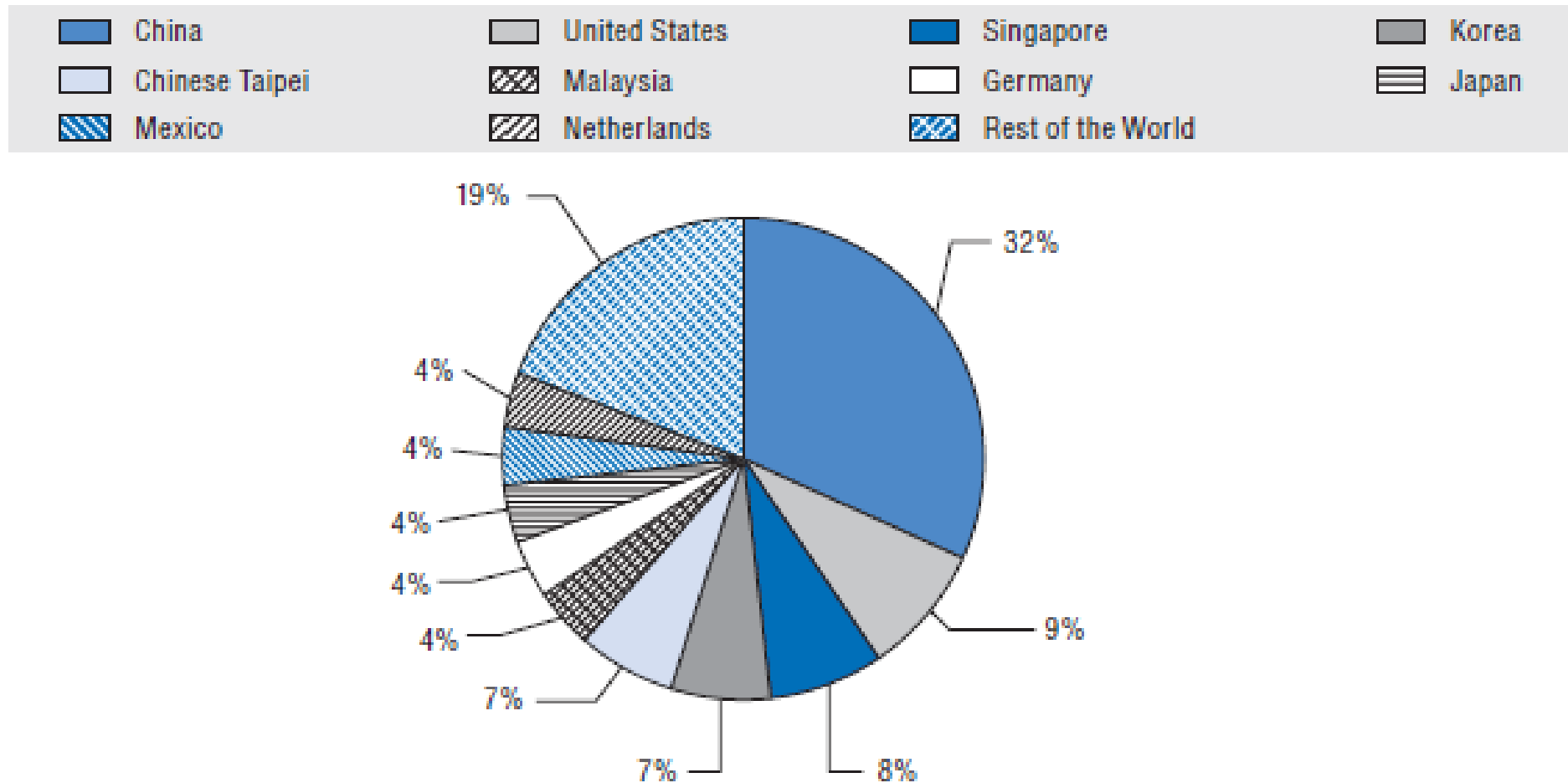
Note: Excludes macrolevel subscription revenues.

Source: TowerGroup estimates

Elektronska proizvodnja i distribucija

- Elektronska proizvodnja podrazumeva kreiranje i umnožavanje proizvoda u samim računarskim sistemima;
- Pojam elektronske proizvodnje u širem smislu se može tumačiti i kao značajno korišćenje proizvoda informaciono-komunikacionih tehnologija (proizvoda ICT) u savremenoj proizvodnji;
- WTO u proizvode ICT ubraja hemijske elemente koji se koriste u elektronici (HS 3818), mašine za obradu podataka, kalkulatori, registar kase (HS 8469-8472), telefone i telekomunikacionu opremu (HS 8517-8520), magnetne trake i diskove (HS 8523), transmisioni uređaji (HS 8525), pejdžere (HS 8527), štampana kola (HS 8534), električne komponente (HS 8536), diode, tranzistore i druge poluprovodnike (HS 8541), optičke kablove (HS 8544), električne fotokopir aparate (HS 9009) i uređaje i instrumente za merenje (HS 9026-9030);

Figure 1.5. Top ten exporters of ICT goods, 2013

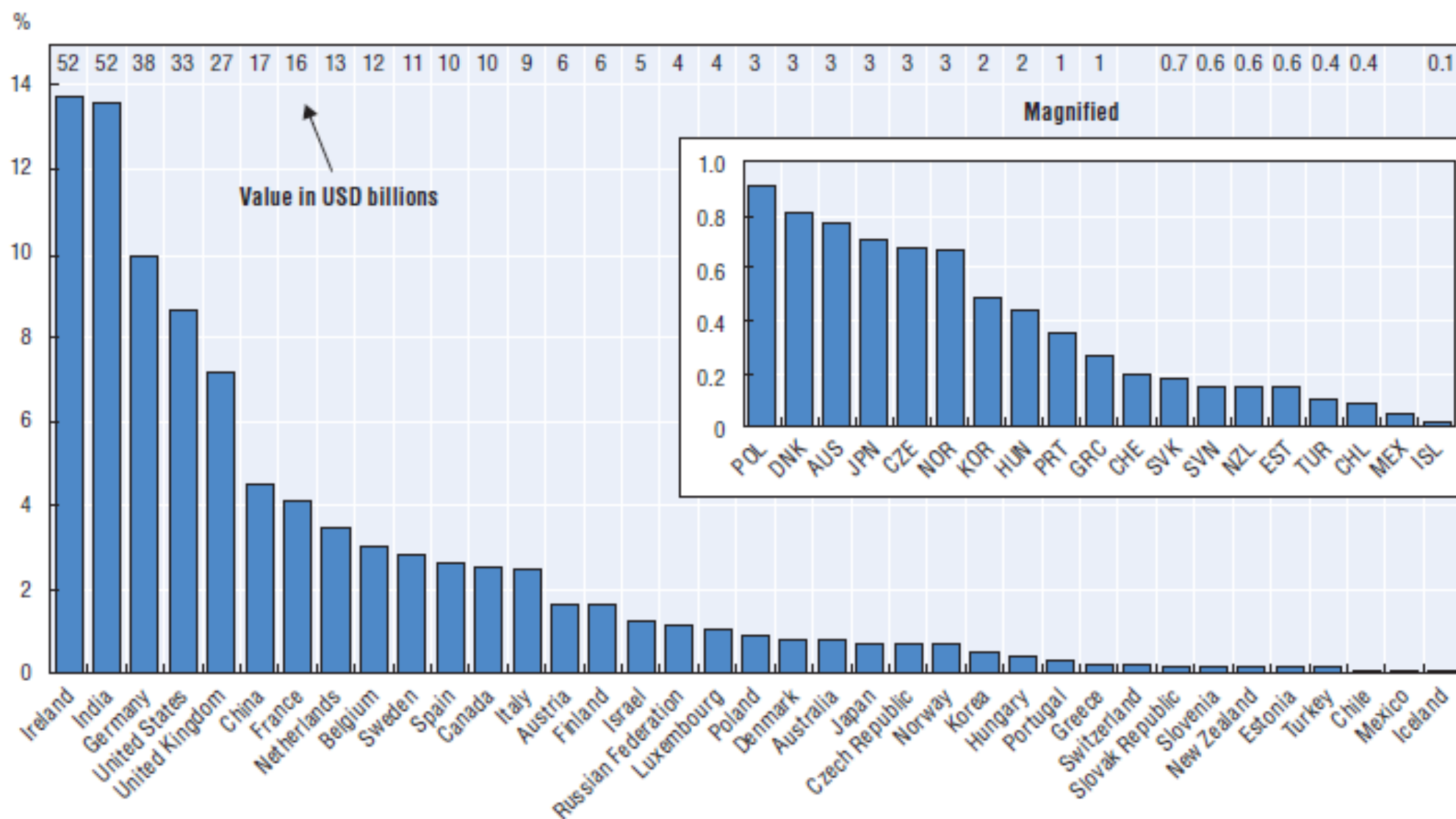
Notes: World is estimated based on the 103 BTDixE declaring countries that reported ICT exports in all three years. World excludes re-imports for China and re-exports for Hong Kong China. China's ICT exports are adjusted for re-imports.

Source: OECD, Bilateral Trade Database by Industry and End-use category (BTDixE), February 2015.

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933224128>

Figure 1.6. Exporters of ICT services, 2013

Percentage shares of total world services exports and in USD billions

Notes: For Chile, Iceland and Israel, data refer to 2012. For Mexico and Switzerland, ICT services only include communications services.

Source: Based on UNCTAD, UNCTADstat, February 2015. <http://unctadstat.unctad.org>